

66. Mt² 26, 0 p. 219.
 67. Atti 28, 14 p. 372.
 68. Antonio Martini (1720-1809) kien Arcisqof ta' Firenze. Fl-1769 hareg it-traduzzjoni bit-Taljan tat-Testment il-Gdid mill-Grieg, imma mqabbel u mfiisser skond it-test Latin tal-Vulgata. Ittraduċa wkoll it-Testment il-Qadim mill-Vulgata ikkontrollata mit-test Ebrajk u ippubblikah fis-snin 1771-81, bin-noti mehudin mis-Santi Padri. Dan it-test sar qisu t-test ufficjali ghall-Kattoliċi Taljani. Din it-traduzzjoni kienet popolari hafna hawn Malta, sakemm hadet postha t-traduzzjoni ta' Patri Marku Sales O.P. Il-BFBS kienet stampat kopji taghha bla noti u l-Malta Bible Society 1816-1835 kienet tqassamhom hawn Malta fis-seklu l-iehor.
 69. Carlo Maria Curci S.J. (1810-1891). Kien Professur ta' l-ezegezi Biblika u predikatur imsemmi u wiehed mill-fundaturi ta' *Civiltà Cattolica*. Kien kittieb moghti ghall-polemika. Minhabba l-kitba tieghu dwar l-Istati Pontifiċji u l-Poter Temporal tal-Papa hareg mill-Kumpanija tal-Giżwiti, u kien sospiż u l-kotba tieghu ikkundannati. Miet fi hdan il-Knisja u s-So'jetà tal-Giżwiti. L-aqwa opra tieghu hi *Lezioni esegetiche e morali sopra i quattro Vangeli* (1874-76), ibbażati fuq it-test Grieg. Mhux ta' b'xejn G.M.A. jghid li "ma kienx jibza' jerfa' salibu".
 70. Marco Sales O.P. (1877-1936), Professur tal-Filosofija u t-Teologija fl-Università ta' Friburgu u l-*Angelicum* f'Ruma. L-opra prinċipali tieghu hi *La Sacra Bibbia Commentata* li minnha lahaq ippubblika t-Testment il-Gdid (2 vol. 1912-1914) u t-Testment Qadim sas-*Salmi* 1918-1934. Fiha kien stampat it-test Latin naha u t-traduzzjoni Taljana n-naha l-oħra tal-Martini riveduta b'kummenti aktarx konservattivi. Ma' dawn inżidu wkoll Kornelju u Lapide li hemm u l hawn, Mt¹ p. 33-47.
 71. Att p. XXIV.
 72. Mt¹ p. 224.
 73. Ġw 21, 15 p. 326.
 74. Lq 7, 4 p. 116.
 75. Ġw 17, 19 p. 279.
 76. Ġw 19, 13 p. 302. Eżempji oħra: Mt¹ pp. 47, 63, 68, 69, 77, 86, 128, 142, 148; Mt² 3, 7; 5, 47; 8, 5; 9, 9; 10, 4; 15, 39; 18, 24; 24 38; 29, 32; 27, 52; 27, 57; 23, 5; Mk 12, 33; 15, 47; Ġw 5, 1; 13, 23; Atti 7, 6; 7, 42; 13, 22; 27, 44; 28, 30; 27, 33.
 77. Lq 6, 22 p. 99.
 78. Ġw 9, 24 p. 162.
 79. Atti 28, 1 p. 360. Hawn G.M.A. idahhal nota fuq oħra dwar Malta. Eżempji oħra: Mt¹ p. 88; 5, 18; 13, 22; 14, 18; 16, 35; 28, 7.8.30.
 80. Mt¹ p. 104. Atti 10, 9.
 81. K. Sant: *It-Traduzzjoni tal-Bibbia u l-Ilsien Malti 1810-1850*, Malta: The Royal University of Malta, 1975 p. 31.
 82. G. Vassallo: *Il-Muftieħ tal-Kitba Maltija*, Malta 1901.
 83. A. Cremona: *Ġanni Vassallo f'Antologija ta' Proza Maltija*, Malta: MUP, p. 136.
 84. K. Sant: *ibid.* pp. 42-48.
 85. Mt¹ 6, 5 p.
 86. Mt 9, 13 p. 70; 12, 7 p. 95.
 87. Mt² 9, 18 p. 72. Tradotta wkoll: Sultan (Ġw 12, 31) hakem (Mt² 9, 23) sajjied (Mt¹ 9, 23).
 88. Mt² 26, 31 p. 219.
 89. Mt 13, 57 p. 112. Eżempji oħra: Mt² 12, 41; 27, 10; Mk 4, 39; Lq 4, 12; 10, 38; 12, 21; Ġw 1, 47; Atti 19, 2.
 90. Mt 27, 3 p. 230; 27, 46 p. 239; Ġw 1, 41 p. 30.
 91. Mt¹ p. 94. Mt² p. 90.
 92. Ġw 13, 1 p. 222.
 93. Lq 11, 5 p. 159.
 94. Atti 28, 10 p. 370.
 95. Atti: *Dedika* p. IV.

96. Mt² p. XVI.
 97. K. Sant: *It-Traduzzjoni tal-Bibbia u l-Ilsien Malti 1810-1850*, Malta: The Royal University of Malta, 1975 pp. 23-48.
 98. *Ench. Bib. Romae* 1961⁴ n. 61.
 99. *Ench. Bib.* 1961⁴ Romae n. 556.
 100. *Kost. Dem. Dei Verbum* n. 22.
 101. "Izda jekk dari kienu jifhmu hafna dan l-ilsien (Latin) mhux hekk fi żmienijietna; u ghalhekk tkun haġa wisq xierqa u mehtieġa, li l-poplu, għall-anqas nhar ta' Hadd, jisma' mill-fomm tal-qassis l-Evangelju bl-ilsien tieghu. Għalhekk din l-aħbar nistennuha mwettqa b'digriet ta' Ruma biex il-poplu Malti bħall-poplu Taljan, nhar ta' Hadd, f'kull Quddiesa, jisma', bl-ilsien li jifhem, il-bieċa ta' l-Evangelju li dak in-nhar tkun tmiss". *Il-Habib* 213, 25/4/1916 p. 1.
 102. *Il-Habib* 142, 24/11/1914 p. 2.

Hawn fuq jidhru l-ewwel kumitat ta' l-Akkademja tal-Malti (dak iż-żmien kien jisimha Il-Għaqda tal-Kittieba tal-Malti), flimkien mal-membri tal-Kummissjoni li nhatret fl-1920 biex thejji t-Taghrif FUQ IL-KITBA TAL-MALTI. Fosthom jidher Ġuzè Muscat Azzopardi bħala l-President tal-Għaqda.

Mix-xellug għal-lemin (bil-wieqfa): Ġuzè Micallef (Kumitat), Rog. Cachia (Kumitat), A.M. Borg (Kumitat), F.S. Caruana (Segretarju, Kumitat), Ġuzè Micallef Goggi, P.P. (Kumitat); (bil-qiegħda): Ġuzè Darmanin-Demajo, P.L. (Kaxxier, Kumitat), Mons. Dun Karm Psaila (Kumitat u Kummissjoni), Kav. Ġuzè Muscat Azzopardi, B.M., P.E.P., P.L. (President, Kumitat u Kummissjoni), Ġanni Vassallo (Kummissjoni), Ninu Cremona (Kumitat u Kummissjoni).